

N° 2. — 28. Teisipäeval, 11. juulil 1917 XIV. aastakäi.

Riia Peetri-Pauli Wennaste Seltsi Kirjastus. Trükitakse
Baltimaa Õigeusu Wennaste Seltsi ainelisel toetusel.

„Mst ja Eln“ ilmus
igal teisip. ja maksab
aastas 3 rubl., $\frac{3}{4}$ a. 2.
40 t., $\frac{1}{2}$ a. 1 r. 60 t.,
 $\frac{1}{4}$ a. 85 t., ühe kuu p.
30 t. Utsit nr. 7 kop.

Toimetuse aadress:
Петроградъ,
Петроград. сторона,
Большая Гребенская
№ 4, кв. 15.

**Heid, kes veel „Mst ja Eln“ tellimiseraha
ei ole ära saatnud, palume seda pea teha.**

**Heid, helle tellimise aeg juuli kunga lõpeb,
palume teda aegsaste uuendada, et saatmises
mitte viivitust ei tuleks.**

Toimetus.

Roguduste uuendamise.

VII. Õigeus ja demokraatia.

Selle korra tahaksin „M. ja E.“ lugejatele sel-
geks teha, mis on õigeus ja tema põhjusemõtted,

mis on demokraatia ja misjugune vahetord õigeusu
ja demokraatia vahel peaks valitsema.

Õigeusl on paremad inimlikud mõtted ja tun-
ded. Ta kannab enesest inimesejuo püüded ja tungib
paremale põlvale, ta on õhkkond, kus kõik kõrged
mõtted ja tunded rahulduki leiavad, ta on niivõrd
mitmekülgne waimuwalb, kus kogu inimesejugu oma
waimliste nõudmistele wastuiki saab. Olgu see aja-
liffudes asjades eht igawestes, maapealsetes eht tae-
waliffudes, riigistustlikes eht tundmuslikes ja tahte-
wimlikes, ajulistes eht kõlblikes — igas asjas
annab ta sündja-rahuldawa wastuiki. Selle oma laadi
poolest on sünnis nii täiskaswanule, kui lapsele, riik-
kale kui waejele, mehele kui naisele, waimulikkale kui
ilmalikkale. Üksnes uimatale ja kõlbmatule ta ei kõlba,
ega anna rahuldust. Aga ka neid ta jallib oma tun-
nistajate seas seni, kui nad ülekäte pole läinud, kuni
ajast lahkumine peab tulema (1 Kor. 5, 13).

Rii on õigeusl kõlfide inimeseie pärawt, nende
kõige kallim sijemine warandus. Kui teda selles mõt-
tes weel ei tunta wõi eht ei taheta tunda, siis jün-
nib see kas arusaamatuse eht iiflikku lajutunde
põhjal.

Tõsi on, et ta oma mõju mitte wäljiste abi-
nõude waral ei taha maksma panna, waid üksnes

ffemifelt mõjub, aga selle juures ta on vägi, mida tahtes ehk tahmata tuleb arvesse võtta. Tõendus- seks teeme ewangeliumi lahti. „Tulge Minu juure lõik, kes teie waeuatu ja loormatud olete, ja Ma tahan teile hingamist saata“ (Matt. 11, 29). „See on Minu lauljõna, et teie üksteist peate armastama, nõrda ku Mina teid olen armastanud. Suuremat ar. astust ei ole ühelgi, kui see, et tema oma elu jätab sõprade eest“ (Joh. 15, 12—13).

Prohweti Jesaia raamatust luges Jõhand: „Jõhanda Waim on Minu peal; Ta on Mind saat- nud wäestele armupestust kuulutama, neid, kes süda- meist rõhutud, parandama, wängidele lahtilasknust kuulutama, pimedatele nägemist ja waeuatu andes- andmise läbi lahti lastma ja kuulutama meelepärast aastat. Täna on see kiri tõeks saanud, mis teie olete kuulnud“ (Luuk. 4, 17—21).

„Armastage oma wihamehi, tehke head neile, kes teid wihlawad...“ (Luuka 6, 27—48).

Need ja tühanded teised jalmid ewangeliumides tunnistawad selgeste, kelle poole Jeesus hoiab, keda Ta Enese juurde kutsub, kellega Ta tahab jeltida, kellest Tal hale meel on.

Klam rahwas on Ta tööpõid, kus Ta oma ewangeliumi nii imelikult kuulutab. Kuid ühe sõna- gagi ei fiin ega teistes kohtades ei kutu Ta seda rahwast, kelle üle Tal hale meel oli (Matt. 9, 36) ülemate ja wanemate wastu üles tõusma, sest et Tema riik mitte sellest maailmst ei ole (Joh. 18, 36), kus wäliste abindudega ja sundudega aetakse

jeda täitma, mis teine tahab. Need põhjused mõtted käiwad ka apostlite kirjadest läbi. „Kristuses — ütles ap. Paulus — ei ole Kreeka ega Juuda meeli, ei ümber lõigatud, ei ümberlõikamata, ei umbkeelt, ei Küüla, ei lualst ega waba, waid lõik ja lõikide sees on Kristus“ (Kol. 3, 11). Siin kõneldakse nende- loofungite, mis praegu demokraatia lipul seisawad, ni- melt wennaustusest, ühetaluusest ja wabadusest. Sels- left on näha, et need põhjused enne olid, enne, kui mingisugune demokraatia poliitika-ilmne tekkis.

Demokraatia tähendab Kreeka keelest ümber pan- nes rahwawalisust, rahwawõimust. Rahwas oma wolinikkude läbi wõtab eluusalused üles, mis tänini küll mitte kuulmata ja tundmata ei olnud, aga mille najal elu ometigi üles ehitatud ei olnud. Need on : digus, diglus, wabadus, ühetaluus ja wendlus. Kelle omad need on, meie juba teame.

Nende aluste peale tahab rahwas nüüd rajada oma eluwormid lõik: riigitorra, tööstuse j. m. teis- fed elutaruwid. Ta teeb jeda rewolutsiooni teel, uuendamise läbi.

Sellest tarwitab ta abimeest, juhatajat. See on uist, kelle alused täitja, nagu kõnelenud oleme, demo- krattilised on. Siit wõtab rahwas omale tuge. Kuid samast paigast wõib ta ka oma esialustaga — usuga — lahtu minna. Kuna uist seestpöi inimenes tõotab ja teda Kristusele lähemale ühib, lähewad mõned demokraatia ehitajad kõrwale ja hakkawad wägiwalda, peitust, ära- andmist, waleit ja muud kurja tuni werewalamifeni tarwitama.

Hüüja beal kõrkus.

P. R. Hofeggeri järele J. A. Feldmann.

Kuninga linnas, Jerusalemmas, oli rahwa seas suur liikumine. Üks prohwet oli kord jälle üles tõus- nud. Sellel ajal, millest fiin ka jutt on, ootas Juuda- maa iheäärilise igatfuge oma Mesiat... Ta pidi ju kord tulema. Wäerad rahwad lähewad wägewaks ja wõitawad nõuks Juudamaad oma alla breita.

Kus wiibib ometi see idotatud kuningas ja peastja, kes jeda ärawalitsetud rahwast suureks ja tugevaks saab tegema?

Targad kirjatundjad trööstifid üht rahwapäline teise järele, ja nii oli wiimaks ootajate jüdametsele niifugune ütlemta juur igatfus ja ootus lõswoanud, mida kuidagi enam waigistaba ei wõidud; jee igatfus ja ootus ei tei- nud usuga enam midagi tegemist, waid ta oli päris rah- wustliks saanud, sest Mesias pidi ju kord neid sellest raskest elust peastma tulema.

Ja waata! Vinnas lagunes korraga jutt laiali, et kõrbes olla üks inimene, kes loigini uut õpetust pi- dada kuulutama. Ta kõnelenud kiwidega, sest et need, nagu ta pidada ütlemä, mitte nii kõwad ja lutsis süda- mega ei olla, kui inimenes ja nende jüdamed. Ja kiwid pidada leiwaks saama, mäed langema ja orud täis mi- nema, nii et Püha Waimu tarwis tee tajaaks peab saama.

Need sõnad käifid nendega juft kokku, mis prohwet Jesaia oli ette kuulutanud.

Niifugune sõnum pani rahwa kihama; eite ütlesid mõned: „Ma lähen sinna keda kuulama, et ma sellest röömu tunnefin.“

Täis waimustust tulid nad tagasi ja hüüfifid: „Minge ometi kuulama, jee on keegi inimlik olewus. Kuuel on tal fameli nahl ümber wõetud ja nahlwöö niuete ümber seotud. Enamaste on ta aga iju hästi. Juufed on tal mustad, pikad ja jassis, päite on ta palge ära põletanud, nagu mõnel amalettifajel, ja ometi on ta ije Juuda mees Betlemmasti preestri Safaria poeg. Rohutirija püüab ta hoopäga ja jööb neid, metsemefilaste

Niisugusi nähtusi, mis igatahes demokraatlike rahwa nimel beldasse toime pandawat, ei wõi dige-ust digels kiita ja neile wastu minna, sest temal ei ole pimedusega midagi tegemist.

Siit tulewad näidid wahėjuhutumised, mis usu ja tema waimulikkude wastu on korda saadetud. Osalt on selles ka uft eht paremini ütelda, tema ajalugu ise süüdlane. Eftialgu oli terwe kristliku seltskonna elu armastuse najale rajatud, aga teada ju, et armastus ei tee wahet oma ja teise oma wahel: „Nende hulgal, kes uskusid, oli üks süda ja meel; ja ei ükski ütlenud omaft waranduseft, et see pidi tema oma olema, waid tõlt oli neil ühes“ (Ap. teg. 4, 32). Tegamööda hakkasid nende ristiusu demokraatlike jetta walgetwerd olusjed ilumaa, kes endaga ka oma seltskondlised fombed, wiisid ja mõtjed ning mõisted tõid. Et nad walitfewatele ringkondadele lase- heda! seifid, siis oli nendel ka mitmes asjas wahem mõju, kui alamat fortii inimestel.

Selle järelduseks oli — kristlik õpetus hakkas oma mõjus kaahanema. See oli suuremas osas siis, kui ristiusul Konstantin Suureft saadit riigiusuks sai, millesse näidid erakajude püüdel ja järelemõtlemata tuldi. Wõerawaimulisi sai wiimaks niipalju, et ristius ei juutnud neid enam ümber muuta. Ta hakkas ije taganema ja omale redupaila otfima, aga tema ilmalikud tunnistajad hakkasid teda paganaujulise ilma- waate kohajeks tegema, millesst nad ije lahtuda ei püfinud.

Kaagemats järelduseks oli see, et fogu ühiselu

käest mõtab ta magusa ära ja jõõb seda; inimeste iga- päewast toitu aga põlgab ta. Niisamuti ka inimeste elu- fombed. Palju enam kui inimefe, on ta mõne mets- elaja nägu. Niisuguseks olla ta selle läbi saanud, et ta Wettemina laeste tapmistest saadit kõrbes elas, ühes koo- pas, mis kõrbes õitfise kaljude peal on. Peaaegu näi- tab nagu, et ta metselajaid armastab ja inimeft põlgab, jekt et need, nagu ta ütleb, pettuses elawad, walstujuk- enda! katawad ja kawaluft räägiwad ning woorufe ja wiisfatuft kuue all palju hahwemad on, kui kõrbe mets- loom Saharas. Zimefjed, kes teda kuulamas käiwad, kufjuwad teda hüüdjaks healeks; ta on niisugune, et meie üsna imeks pame, kuidas ülempreester Kaimas weel wait mõib olla ja jeda meest mitte seadufe karis- tufe alla ei anna. Kuid prohwet ei karda sugugi ning ta sõnad on kui pifellõõgid. Kes ta õpetust wõtte mõ- tab, jelle pea kastab ta ühendufe märgiis wette.“

„Mis on siis dieti tema õpetus?“ küfifid teifed.

„Winge aga ije kuulama,“ ütlesid efimejed, ja nii woolas palju rahwast üle Juudamaa palaiva kaljufe maapinna kõrbe poole.

oma awalbustes oli end ristiusu mõju alt lahti lõb- nud ja ifetjed läinud. Sel ajal, kui uft taewafre- gustes hõljus, tegid inimefed maa peal Soodoma tõõd. Teffifid paremlased ja santfased, walgetwerd inimefed ja hahwawerd, orjajad ja orjad, riifad ja waejed, elupõletajad ja tõõlifed, klassid ja nende ine- tumad wahjed. Näis, nagu oletfifid ristiusu põhjus- mõtjed jadedawalt kaduma läinud ja Kristus ije unis- tajaks saanud, kuid elu tõi nad kuhugi!t fägawast hinge põhjast nähtawale ja nõudis käfifiwalt matsma- panemist.

Seal teffiwad üksteife järele rewolutfionid Ing- life, Prantsufemaal, Amerikas ja muis maades, ja näid meie filma all ka Wenemaal. Kristus olet- nagu uueste ilmunud, nagu uueste oma imeliifu ewangeliumi kuulutama hakkanud.

Ifenejef mõista, pole jeda sugugi olemas, waid rahwa waim kõneleb waljuste oma kristlikkudeft wajaduseft ja nõuab jeda, mis fuurnikkude poolt on unustufesse jätud.

Eftiofsa ei saanud seft pöördest paljut mitmed aru: ühed seletasid, et see nähtus furja tahtewõimu fünnitus on; teifed, et ta wäljast on fisse toodud ja kolmandad, et ta on wallale puhfenud taua kinni peetud usu wiili.

Meie ei pea neid põhjusi tõenäolisteks, jekt on weel üks, mis neift mõjuwam, ja jee on — enefe alahoidmife tunne.

Äfi jefiab jelles, et meie riigiwaltifus oli wal- mis Wenemaal Saksamaale ära andma. Seda tea-

Tee peal üteldi neile, et nad pidada wahje pabe- mat kätt hoidma, jekt prohwet olla Jordani jõe äärde läinud, wahje maad sealt ülmal pool, kufst jõgi Surru merde joofeb.

Tee peal fogs rahwast itta enam juurde, ning jee maafot, mis muudu tühj ja paljas on, oli korraga elu ja prohwetit otfjaid täis.

Garuudajel fombel tulid ka kirjatundjad ja need ühes, kes walfult manast kirjast kinni pidasid...

Prohwet jefis püsti kõrgema kiwi otfas, kões hoi- dis ta kuuehõlma, wastu kormast rinba wajutabes, teife kõe hoidis ta puufas ja elawate filmadega wahjis ta rahwa peole. Kui ta kirjatundjaid nägi, tõstis ta heale ja hüüdis:

„Mis tähendab siis jee? Teie kirjatundjad ja preefrid olete tulnud? Mis otitte teie? Kas kardate teie taewawiisa, mis teie oma peale näete tulewat, et teie pelgupailla selle juureft otfite, kes meeleparandami- sele kufjub? Teie kannatamatad, kes teie paljalt kirja- tähte tunnete ja mitte selle waimu! ja mõtet. Teie tige- dad, kes teie jeda kiwibega fuurnuks wiistate, kes oma

dis igadiks, ta lapsute küllatanawas. Et seda ära hoida, sündis riigipöör nii ilusaste, rahuliku, nagu ta mõnes teises riigis iialgi sündinud pole. Vähe oli neid, kes isewalitseja troonilt lahtumise pärast haledust tundis, selle peale vaatamata, et aastajajad Vene keisririigis truuksid keisri wastu üles laswas-tati. Olesk asjasse mitte seganud Sakhamaa agendib, napu Leninid, Zimowjewid, Kamenewid, Naximke-sid j. n. e., kes enesele warjatud lipufirjakd peawad: Kadugu Wenemaa, ja elagu, kofugu ja kaswagu Sakhamaa, siis olesk kõik furd praegu rahuline olnud ja meie wäed olesk Berlinis rahu tegemas.

Agä jöledad sellimehed tahawad riigipöörat tei-sele algusele wiia, nimelt wõitluse peale klasside wa-jel. Sealt tuleb praegu see tüme seisuford, mis wa-litsemas ei tea, kui kuu.

Me loodame, et digus wara eht hilja wõidab wenelane ennast wenelaseks tunnistab, eestlane eestla-seks, lätlane lätlaseks j. n. e., aga mitte kellegiks rahwusraheliseks eluliseks, nagu seda Saksa enne se-pitsejad Wenemaal soowiwad näha.

Tähendab sedawiisi, et kui rahwa hinge põhjast demokraatliked loofungid wallale peasefid ja need õige-usu põhjusmõtetega ühed ja neeldumad on, siis need sinna ajetatud on ristiusu mõjul, kuid ajutiseks sinna warju jäenud, aga mitte kaduma läinud. Selles fuures nähtuses seisabki õige pühadus, wäärtus, muutmatu ja wägewus, temas on jälle furd täide läinud Isjanda sõnad, mis Ta Peetrusele ütles: „Sellefinatse kalju peale Ma ehitan oma koguduse ja

sõna õhuga teise juustekarwa tõwerdab, ja seda kõrgets kiidate, kes inimese õhureid toob; kes kirjatahte ostate, aga tema siisu mitte. Waadake ette, et teie meeleparanda-mine mitte naeruts ei jaa! Kui see õige on, siis kum-bardage maad, et ma wett teie peale panen, tähendu-seks, et teie puhtad tahate olla.“

Nõnda ta rääkis. Nad nurisefid ta walgude sõnadle üle, kummardasid aga siiski.

Ta wõttis kiwisi kausi, pistis selle Jordani selgesse wette, mis mägedest tuleb ja watas nende peade peale, et wesi õjana nägu ja pihta mõbda alla woolas.

Keegi mees tõstis nüüd oma pea üles ja küsis prohmeti täest:

„Kas ja meile seadusi annab?“

„Sul on lats kuube ja üksainuke teha,“ wastas prohmet. „Seal wiigipuu all seisab keegi, sellel on ka üks teha, aga kuube sugugi. Ma ei anna mitte täsku; kui sul hea tahtmine on, siis tead üegi, mis sul teha on.“

„Ma tean jeda,“ wastas mees, lats sinna ja an-dis oma teise kuue sellele, kellel kuube ei olnud.

Keegi kuuwetu wanake, üks tolliraha wastumõtja

põrgu wärawad ei saa seda ära wõita“ (Matt. 18, 18).

„Nüüd on usumeeste kohus kuulutada, kinni-tada ühtepuhtu, olgu digel ajal eht olemata, noo-mida, sõitleba ja manitseba kõige pika meelega ja õpetamisega“ (2 Tim. 4, 2), et õigeust ja rahwa-wõimlus mõlemad ühest allikast on wõetud ja nen-del on waja üksiteisele täht anda. See wõib ju olla, et rahwawõimlus ristiusuga ei tahagi tegemist teha, et arwab enese oma ettewõtetes küll wägewa olemat. Olgu nõnda ja mõtelgu nõnda, meie asi on wälja astuda niipea, kui tema tegemistes wõtskust, walet, äraandmist, fundimist ja muud kurja näeme. Et seda küll juhtub ette tulema, siis on meil usumeestel ka küllalt apostli kaju järel töötada.

Sedamööda finnitab õigeust demokraatia tege-wust ja wiib ta soowitawale lõpule. Wõpp on aga see, et meie kõik taewariigi liitnaks saakfime.

U. W.

Kõned Jumal-inimesest Jeesusest Kristusest.

7

Ütlebafse: Kristuse isiku mõju pani rahwa Tema imetegufid wälja mõtlema.

Olesk Kristus juutide arwamisel wähegi oode-tawa Messia jarnane olnud, siis oleksid nad wõinud Ta suureks pidada ja Tema üle kõifugu imet wälja mõelda. Olesk Kristus oma eluajal rahwa seas mitte imet teinud, poleks ka rahwal pärast Tema

Jerusalemmaist. Küsis prohmeti täest, mis tema peab tes-gema, seft et igal ühel, kes temast mööda läheb, juba üegi kuub seljas on.

„Ärge mitte rohkem tolliraha nõudte, kui mis sea-dus täheb,“ ütles prohmet. „Ärge tõite mitte täht üles hõberaha wastumõtmiseks, ja ärge pigistage mitte filmi kinni, et teelbud asju mööda lasta minna.“

„Ja meie?“ küsis nüüd keegi Nooma riigi teener. „Meie elu ei ole mitte meie oma, meil ei ole siis ka mingit täsku.“

„Teil on mõd käes,“ hüüdis prohmet, „ja mõd on wäginwald, wiha, ahnus, himu. Hoidte ennast! Üks-ainufene ülekohtune till werd teie mõdga kükses on teie enese hulatus!“

Wastati astufid najsed ette ja wõitjad pilgud järe-sid neil filmift.

„Õpetaja!“ hüüdis nad. „Et meeste poolt meile mingijuguseid digufi ei ole antud, siis ei ole meil küll wist ka mingit kohut?“

„Digufi wõidate teie omale juba ije,“ ütles proh-

furma põhjust olnud neid üsloomulikka juhtumisi Temaist wälja mõelda. Kus midagi pole, seal pole ka midagi wõia.

Selle wastu, Tema mitte-imetegude tegemine, Tema ristijum, oleksid pidanud ära näitama, et Ta mitte ei ole Mesias. Rahwafogu ei uskunud efit oia fugugi Tema sise. Kristus noomibki rahwast selle usmata oleku pärast: „Kui teie ei näe ime-tähti ja imetegusi, siis ei usu teie mitte“ (Joan. 4, 48).

Kristuse mõju, nagu siit wälja paistab, ei wõinud nii suur olla, et nad oleksid wõinud olemata asju Temaist wälja mõelda: rahwas nõudis suuri tähti ja imetegusi.

Seeda ei ole wõimalik mõelda, et Kristuse ifistu juurus rahwa filmis põhjuseks oli, et ta pärast tema furma mitmed imeasjad Tema üle wälja mõttes.

Edasi beldatakse: Kristuse järgrite ja järeikajate ifelaad, nende lergemeelne usumine mõjus imejut-tude jaamie peale, millest ewangeliumid Kristuse ifistu kohta kirjutafid.

Seletatakse: Kristuse järeikajad olnud lihtjad inimesed ja lerged iga asja uskuma. Nemad ootnud niifamafugust Mesiat, kui muud teised juudalased. Et see ootus täide ei läinud, et Kristus ära fur-mati, siis mõelnud nad selle ime wälja, et ta olla jurnust üles tõusnud. Pärast ülesõusmise imet, luu-letati ta teised meed Tema elust käima.

Niifugune arwamine pole fugugi kindel.

Kuudab wõtsid nad Kristuse, kui Mesia üle imelikka asju wälja mõelda, kui nad ife nägid endid petetud olemat?

„Meie lootsime, et Ta pidi seejama olema, kes Jisraeli rahwa pidi ära lunastama“ (Luuf. 24, 21),

wet, „ja kohused jaawad teile antud. Naiee küs on: Sa ei pea mitte abielu rikkuma.“

„Ja mis ütled ja meeste?“ küsifid need.

„Meestel on peate selle küsu weel palju teisi,“ rääkis prohwet. „Teie ei peats neid oma liha ilubujega ku-fama, sest neil on tähjamad asju maa peal diendada, kui naiee tähtni: täita. Teie ei pea neid meelitama oma pdsfede pumaga, oma juufste palnikutega, oma ümmar-guste rindabega. Teie ei pea mitte meeste filmi oma peale kiskuma oma ühfete riietega ja järawate ehtetega, teie ei pea mitte farama kui tuifeseb, sest et teie ju tige-damad usifid olete.“

Niifuguse kõne üle olid naifed wihafed ja katfufid teda kawalalt wdrgutada, jellepärast tõmbafid nad huu-led mazuale naerule ja küsifid:

„Sinu kõge õpetus, of tarf prohwet, käib wist küll ainult rahwa naiste kohta, kuningate emandad ei ole wist mitte selle küsu alla feidetud?“

Seal ütles hüüdjä heal:

„Kuningate emandad ei ole mitte teifest ollufestki, kui ferjaja naine, kes täis pidalitõbe tee faldal maas

ütlefifid nad lahetufega. Ka lergemeelift oletat kõifi uskuma ei mäta meie jängrite ja ristiinimeste juu-res fugugi. Selle wastu nad olid tangelaefid kõifi uskuma, mispärast Kristus neid noomiski. Apostli Tooma lugu wõib feda kõige paremini tõendada.

Et Kristuse jängrid ja järeikajad Tema lahte ja armuliku oleku pärast oleksid Tema üle niifugu-seid juttufid wälja luuletanud, mida fugugi olemas ei olnud, siis pibid nemad järelemõtlemises ja tõemel-luses pvudulistud olema. Ei. Nemad olid wõueufu-jad, tangelaefid uskuma. Niifugused inimesed aga on wäga ettewaatlikud, järelemõtledjad ja tõmeel-fid. Apostlitel ja ristiinimestel oli igast külfest Kristuse waenlastega tegemist, küll need oleksid warsti igau-gused jutud mitte-olnud asjadesst oma tafuts pruufi-nud, et algawale ühufeltile tafistufi teha.

Järgneb: kui ewangeliumide kirjutamise aijas Kristuse ifistu kohta ei mõjunud luuletufed rahwa waimus, ei Kristuse enefe ifif ega jängrite laad, siis polnud ta mingifugust imebe wäljamõtlemist Kr-istuse üle, siis on nemad tõeste fündinud lood, aja-loolifid dofulenidid.

Mõned arwawad, et jutud Kristuse imetegudest ei olnud kortaga wälja tehtud, waid aastate jooful, wiis, fuus j. n. e. aastat pärast Kristuse furma.

Mis sellest? Ristiinimeste hulgas oletat ju ifla niifuguseid leidunud, kes effjutud oleksid nähtawale toonud ja ümber lüüanud. Egas kõif ristiinimefed ometi rafufilult fälma fübamega igafuguse wale üs-mumise peale ei waatnud ju lergemeeliftelt, iga tülja juttu uskunud.

Tõeste, Kristuse jängritel polnud fugugi tar-wis oma õpetajast wäljamõteldud tegufid kuulutada ega kirjutada. Kristuse järeikajate wõit feifis jelles, et nad feda rääkifid, mis tõji oli, mida ükfeti ei wõi-

on. Ka nemad peawad feda kasku täitma. Kuningate emandad feijawad kõige kohta peal, fufi neid kõif maas-ilm näeb, kus rahwas neid omale eestufus peab; nad peawad feda kasku weel kahe ja mitmeuõrdselt täitma. Kui aga juba ifegi Herodes oma digufufe naife, Arabia kuningata tütre ära tõukab ja oma wenna naift omale wdtab, ning nii oma rahwa filmi ees abielu rituf, siis häda temale!“

„Teie olete kuulnud,“ ütlesid naifed ja pöörfid en-did rahwahulga poole.

Siis ütlesid nad oma riibed üles, astufid joffe, kus fee madal oli, wdtsid oma piha ja rinnad paljats ning palufid prohwetit, et ta nende pea peale wett paneks.

Sellel filmapiigul tungis palju meesterahwaid sinna lähedale, et feda haruldast toimetust ligidalt waadata.

Prohwet murdis aga seedripun otjast otja ja lõi jellega pealetingijatele wastu nägu.

(Järgneb).

nud ära salata, kui nemad Kristust kui Mesiasit kuulutasid, Tema imetead ja imetähed ette tõid, siis tegid nad nõnda ainult sellepärast, et need imetead, kuidas meist küll aru ei saadaks, nende Epetaja poolt tehtud olid, mida Juuda rahvas ise oma silmadega oli näinud.

Juudid ei võinud Tema tegusid ära salata, ega näitusi tuua, et Kristus oma tegude poolest nende oodatava Messia järele ei olnud. Sel põhjusel astusid siis ta apostolid julguste wälja ja näitasid oma Epetaja tegude peale: „Meie ei wõi seda mitte rääkimata jätta, mis meie oleme näinud ja kuulnud“ (Ap. I. 4, 20).

Kuna Kristuse elu ja tegude nägijad weel elasid, ei võinud efsalgset ristiinimist koguduses mingisugused walejutud Tema kohta maad leida. Teisel aastajal ilmusid Kristuse elust mõned tähhjad luuled ja põhjuseta jutud, apostriwa nime all tuntawad, aga siis olid juba meie ewangeliumid kirjutatud ja inimesed nendega tuttawad.

Kristuse imetegude wastased lähewad weel edasi. Ne ad ütlewad: ewangeliumide autorid kirjutawad, et Kristus olla niisuguseid imetegusi teinud, mida inimesel wõimalik teha pole. Inimene ei wõi ühesnagu haigeid tervets teha, tuult ja tormi waigistada, mõne leiwaga tuhandeid inimesi sööta, wett mõõda, nagu kuimamaad mõõda käia j. n. e. Ewangeliumid kõnelewad, et Kristus teha teinud. Niisuguseid tegusid üleslühida pole wõimalik teha, see täis looduse seaduste wastu.

Sellepärast ei wõi imet uskuda, mida ewangeliumid rääginud. Sellepärast on siis iga jutt imetegudest ja imetähedest kas meelega pettus, efitus, ehk poolikult arusaamine. Ewangeliumid olla niisuguseid imetegude jutustusi täis, mis mõne efituse läbi sinna sisse jattunud.

Autorid ei olla selles süüdlased. Nemad kirjutanud oma raamatute sisse seda, mis efsalgsetel ristiinimestel Kristuse elust ja tegudest teada oli. Kristuse imetead olla juba enne ewangeliumide kirjutamist wälja mõeldud, nimelt Tema järgrite ja järelelajate poolt, kes sihtjad, kergeste uskujad, imetegude tegemise peale maijad ja mis kõige tähtsam, rumalad inimesed olid. Nemad ei jaksanud sellest aru saada, mis nende ümber juündis. Nemad hakkasid oma Epetaja lihtsate tegude peale ilmatähtmata juurestige-walt waatama, mõtlejid selles olekus mitmed imetead wälja, mis rahwajumades edasi läksid ja wiimaks kirjades, j. o. ewangeliumides, ilmusid. Sellepärast ei olla ewangeliumid ajaloolisud raamatud.

See arwamine leiab kahe põhjal: 1) Imetegused olla ei wõi, sest need oleksid loodusewastastised imed olnud, ja sellepärast pole ewangeliumi imetead ustad, ja 2) Jutud imetegudest ewangeliumides pole tõijesid sellepärast, et nad efsalgset ristiinimist wälja tulid, kus inimesed rumalad ja kerged us-

kuma olid, kellele Kristuse lugupidamise tõttu tõid, mis Kristus tegi, näitas imetegu olewat.

Väheme esmalt teise põhjendamise juurde ja heidame pilgu järgrite ja efsalgsete ristiinimiste kergeste uskuma jademise, nende imetegude igatsuse järele, Kristusest lugupidamise ja nende rumaluse ning harriduse puuduse peale.

1) Misjuguised dokumendid tunnistawad, et järgrid ja Kristuse järelelajad kergeste uskuma olid? Tõid, mis efsalgset ristiinimist teame, seda teame ewangeliumist, aga seal pole mitte näha, et nemad kergeste oleksid Kristust ja Tema tegusid uskunud. Selle wastu, nagu öeldud sai, olid nad „pisaladajad“ uskuma.

2) Mõndajama pole ewangeliumidest leida, et Kristuse järgrid ja järelelajad imetegude järele hirmust oleksid olnud, neid Temalt nõudnud. Imetähti ja tegusid nõudsid Kristuse wastased, aga mitte Tema järelelajad.

3) Kristuse järgrid austasid oma Epetajat, aga igatord, kui nad ekslikult Teda ilmalistiks, Juuda rahwa oodatavaks Mesiasiks pidasid, tõi Ta neid sellest efsiarwamisest wälja: „Tahate teie ta ära minna?“ (Joan. 6, 67), küis lord Jeesus järgri-tekst päraft juba, kui Ta oli rahwale seletanud, et Tema niisugune Messias ei ole, kui inimesed arwastid.

4) Wiimaks näidatatsje järgrite rumaluse peale. Mis selle arwamise kohta ütelda? Tema pole ta mitte sugugi õige. Wõi ju haritlane olla, sest: ja kõrgemad loolid läbi teha ja selle peale waatamata siiski rumal olla. Harimata olel pole rumalus ja ei teela mõistlik olla. Kui wäitje looliharidusega Kallileamaa kalamehed küll ei olnud, oli neil siiski tark meelemõistus ja asjadest arusaamine. Ja mis neil oli, seda oli küll, et ära näha, mis lihtsalt nende silma ees juündis. Millest aga nemad aru ei saanud, seda proowisid, nurjijid järele. Seda näime, näit, Kristuse wett mõõda käimiseft. Südaööll keiet tormi järwe peal nägid järgrid misfi tujutuse, mis wett mõõda nende poole tuli. Tuttaw Epetaja heal hääldis: „Arge tartke!“ Siiski ei ujaldanud järgrid healt, waid teiste seant üles Petrus: „Kui Sinna see oleb, siis käsi mind oma juurde tulla“ (Matt. 14, 28). Mõnda oli lugu järgritega ja siis, kui teine lord Kristus tormi ja tuult waigistas.

(Järgneb).

Ülewenemaaline õigeusuliste waimulikkude ja koguduste wolinikkude koosselek.

1. juunil algas Moskwas ülewenemaaline õigeusu-liste waimulikkude ja koguduste wolinikkude koosolek.

Oli kolku tulnud peale 1200 saadiku. Eestlased seisisid järgmised küsimused:

1) Keisri ihewallitus ja rahwawõimline riigisford.

2) Waimulikkude wastolu ajutise wallituse wastu.

3) Rahwusliste, klassiliste ja erakondliste korralduste wastu.

4) Mitaw kogu.

5) Ülewenemaaline koguduste jokoort ehk sünnod.

6) Wastolu sõja ja siemiste tülide wastu.

Täna, kui ma sellest koosolekust kõnelen, ei ole veel mingit kindlat otsust selle ehk teise küsimuse kohta tehtud.

Selle eest jündis koosolekul 6. juunil tähtis lugu: sinna ilmusid Põhja-Amerika Ühendatud riiside saadikud tobanitud Krein ja Mott.

Professor ülempr. Aleksandrow astub kõnetooli ja seetab, et ilmunud istud Amerita ja tema presidendi Wilsoni saadikud on. Kui Wenemaal rewolutzion lahti paiskas, kutsus president Wilson Wenemaal tundja ja armastaja h. Kreini enese juure ja täpetas teda Wenemaal minna ning teada saada, misga wiits Amerita Wenemaal, jeda noort demokraatlist öde, aidata.

Krein awaldas, et sellest küllalt ei ole, kui poliitiline saatkond Wenemaalale läheb, waid et tarwis sinna jaata erimoliinil digeisu kogudust terwitama. Walimine langes h. Motti peale, kes määratu juure—üle miljoni — kristliku noorteinimeste ühisuse juhataja on.

Need saadikud tulid nüüd siia, et suurele koosolekule oma kõned ette kanda, mis nad enesega kaasa toonud.

Motti astub kõnetooli ja peab Inglis keeli kõne, mida isa Aleksander ümber paneb.

„Kõrge koosolek!

Mina ja Krein oleme teie suure tähelepaneku wäärt jaanud teid siin näha, kes teie kogu digeisu—sijekt Wenemaal siia jaadatud olete. Meie jüdamend on rohkem liigutatud teie tähelepanekuga, kui meie jeda awaladaba juudame.

Meie tulime teie juurde Ühistiikide presidendi ja 125 miljoniise Amerita rahwa nimel. Gerra president soowib meie läbi Wene rahwale sõna ütelda. Seda asja läbi arutades, meie otsustasime, et kui me peame Wene rahwaga kõnelema, siis peame kõnelema la Wenemaal suure ajaloolise kogudusega, jesi kui teie maa me mitmest kohast läbi jõisime, jaiame kindlaks, et digeisu kogudus jee digeisuise Wene—maa jüda ongi.

Kui me jia jõisime, me jaiame paremini aru, kui eme, misjagused kõwad sõpruse paalad meid teiega ühendawad. Praegu ma ei hakka nendest paaladest kõnelema, aeg ei luba. Ütlen ainult nendest paaladest, mis meid wiimasel päewadel sõnufid, jesi et ju wiimasel päewadel Ühistriigid praeguses juu—

res sõjas Wenemaaliga ühinesid. Ja sp., jsi ad, mulle paistab, et need paalad wäga suure tähti lega on. On mitmesugune sõprus. Piltlikult kujuneb meie wiimaste päewade sõprus niisugune olema. Kui mitmest sortist wiinamarjad waiutse all jesiawad, nendest woolab üks wiin anumasse, nõnda ka meie oleme ühendatud sihe were wiinaga, mis praeguses sõjas segatud on.

Teie armast wastuwõtmist hinnates, mis teie täna awaldasite, wõime ütelda, et endid kodu tunne olewat.

Ma olen hommitumaa kogudustega palju kordi läbi käinud. Kuna ma ihe ajutatud kiriku armastaja olen, ma tuletan meelde neid aegu, kus meie h. Kreiniga mõnebe hommitumaa patriarhide juures wõersil käisime. Me käisime nende kõrgemates ja testkoides. Minule oli au antud sihel ajal Jalki saarel seminaris õpetõne pidada. Peale selle oleme paljud korrad Wenemaal digeisu kogudustega läbi käinud. H. Krein käis palju kordi Wenemaal. Oma terwel eluajal ei unusta ma neid ilusaid wahelordi, misga Wene digeisu koguduse poolt mulle wastu tuldi... *)

Kõlm sõnumit on mul teile kuulutada. Esimene — on meie üleüldine tänu suurele Wene rahwale ja tema suurele digeisuisele kogudusele. Meie, ameriklased, oleme tänulikud Wene rahwale kõige selle eest, mis ta ajalooks kõige ilma jaksus on teinud ja eraldi meie jaoks. 140 aastat on juba katkemata jektud sõprus kshe suure rahwa — Wenemaal ja Amerita — wahel.

Kui meie ihe rasked rewolutzionii aegu elasime, kui meil rasked tili—ajad käes olid, ilmus Wenemaal ja andis oma tuge, kui kõige esimene jober.

Meie oleme tänulikud teile selle eest, mis teie sõja jektusel head tegite. Meie, ameriklased, usume kindlaks, sõbrad, et teie — weneklased — kolm aastat rahwaste ja meie, ameriklaste, diguste eest sõdisite. Amerita rahwas ei unusta kunagi neid suurearwulisi surmaliisias, mida Wenemaal oma tapetud sõjameestega täitnud. Meie ei unusta iialgi neid hospitalisid, mis meie teie haawatutega täidetud näeme olewat. Meie ei unusta kunagi teie lugemata hulki kannatajaid sõjamehi, kes tänini Saksamaal ja Austrias wangis wacmlewad. Meie ei unusta kunagi teie lugemata majasid, mis häda ja piisatatega täidetud on.

Meie jaame iilla hindama ja ei unusta, et teie, nimelt teie, kannate sõjaraaskusi ja kandsite neid kõikide meie pärast, ja meie ei ole mitte üksi teile selle eest tänulikud, mis teie selle sõja jektusel teinud olete, waid meie oleme tänulikud ka kindla tahmiste

*) Selle koha peal kõneld h. Mott oma tutwusest digeisu koguduse eistajatega, mis meile suurt huwi ei pata ja sp. wälja jätud sai. Toimn.

est seda sõda lõpetada kuni mõibusamiseni, mis meie ülesilbide kõiki meid ähwardava waenlase wastu peame.

Siiis tahan ma oma tänu awaldada amerikalaste nimel Wene õigeusu kogudusele selle töö eest, mis ta tashiljuseste meie maal teinud on. Amerikala ülesilme maa. Neil on palju elanikke Wene-maast, ja nad fujutawad enesest — et see küll teile imelik kuulda on — tähtsama osa meie rahwast. See oli ilus tegu teie poolt, teie koguduse poolt, et teie oma inimeste järele tulite, kes meie maale asusid. Ülempeiskop Platon pani usutööle meil kindla ja laia aluse, ja selle aluse peale on juba hülgaw koguduse maja üles ehitatud. Ja Wene kogudus saab üheski sambata Amerikala kultuural.

Peale selle ma tänan Amerikala nimel selle suure sõjandimise eest, selle suure waranduse eest, mis Wene kogudus Amerikaske ristiusu waratambri sisse tõi. Ma ei juuba kõiki oma rõdnu küllalt awaldada, mida meie tunneme, kui me teie inewääriliste fujude peale waastame, teie waimuliku muusikat kuulame, teie kirjanikke loeme, mis teie kogudusesse ja ususesse puutub. Kui ma teie ja teiste kirjutuste peale waatan, ma lordan oma sõdames, kui juur ja ristas on õige-ufu kirik ja kui waesed on temaga mõrredes teised kirikud! Sedajama ma pean ütlema ka teie waimuliku muusikast. Üialgi ei ole mu jüda rõhlem puudutatud olnud, kui ma teie muusikat kuulafin. Seda peab ta Kreinist ütlema.*)

Ma tänan ija Aleksandrowi selle eest, et ta koori meelde tuletas. See koor laulis Ühisriikide prefidendi ees, laulis kõidides ülitooli linnades, kõidides juurematas Amerika linnades ja sünnitas igal pool rajamata rõdnu.

Sp. pean ma enese kohujets weel kord ütelda, kui suure waranduse tõi teie kirik oma muusikaga ülesilbide ristiusule.

See tunnistas sellest, et teie koguduses on tõe walitsemine. Mäestan weel ajalooli fannatajaid teie usu eest, ülestunniatajaid ja teisi waenatajaid ja mõtlen, kui lõpmata palju head on teinud teie kogudus ülesilbide ristiusule. Niijugune on mu esimene sõne teile ja mu sõna — see on mu tänu.

Nüüd tuleb mu teine sõna teile. Tema seifab mu mures teile nõu anda, et teie praegustes rasketes minutites ettewaatlikud oleksite. Mu sõbrad, me elame kõige tääbarama ajal, mis kunagi ilin on elanud. Kõik nagu kaob, nagu waoks ijegi maailma alus, nagu lahtufid meist kõik need põhjused, mille eest meie mõitleme.

Nüüd juft on see paras aeg, kus teie peate ijaranis ettewaatlikud olema, et teie kogudus mitte

keftkohta ei laotaks ja et rahwas kogudusesse jätaks. Mu sõbrad, Kristus ei ole ialgi nii tarwilik olnud, kui nimelt meie ajal. Ja Kristus ja kogudus ei ole ialgi enne nii tarwilikud ja ühes ka juurepatalised olnud, kui nüüd, sest et kõik nagu petab meid, nemad aga üffi mitte. Kristus on seefama, mis oli enne, täna ja saab olema ifta seefama. Kristus wõtab meid nüüd palwetes wastu, nagu kunagi mitte enne.

Kui meie Kreiniga teie poole sisse astufime, meie huwi oli teada, mis teie fiin arutate. Meie süda mõistab seda ülesehitawat tööd, mis teie fiin, nagu ma arwan, teete.

Amerika rahwas waatab teie järele, kuidas teie uue oluforra wastu end seate. Ja me usume, et teie wõtate tõeõna wastu, üleskõit, fuft poolt ta tuleb. Ring meie kõik anname teile nõu, oma wanast usust kinni pidada, wanadest ajaloolistest põhjusedest, mis teid juures rahwaks on teinud. Pidage sellest ka täna kinni.

Kui tähtis see on, et Wene õigeust tugewaste õige ristiusu põhjusedest kinni pidas, et teie usu põhjusedetused (dogmad) alal hoidisid, et teie ristiusu fakraimentid alles peate, ja et jeliama ajal teie päriesteks kristlasteks jääte. Teie tunnistate seda ristiusu üles, mis teid aitas uut eluforda wastu wõtta. Meie awaldame teile oma kaastunnet sel raskel ajal. Meie teame, et teil palju raskusi ees on. Teie peate mitmed täfimused läbi arutama. Teil on palju tatisufi ees. Kuid kõik need kannatamised ei jõe taljuta. Nad kannawad meid ülesse. Nad katjuwad meie usku.

Oma terve eluaja miimel maal reifides, ma tulifin kindlale arwamijele, et kannatamised fuuri inimesi loowad. Nad panewad meis warjatud woorust nägema, sunniwad ennast ära mõistma ja Jumala poole pöödma, sunniwad Jumalale lähenema. Nad katjuwad üleloomuliku Jumala wäe meile abiks.

Sp. ei ole tarwis kannatamijele puhul meelt ära heita. Ühes ap. Jakobijega tänagem Jumalat ja olgem rõõmjad. Ma olen usuf kindel, et teie koguduse selge ja inewääriline tulewik omaks saab juft nende kannatamiste tõttu, mis ta on pidanud üle elama.

Wiimaks, mu kolmas ja wiimane sõna, lootufe sõna on see, et teid parema tulewiku sisse uskuma panma. Ma toon teile hea sõna, head jõnumid Amerikast.

Teie ei ole üffi, meie oleme teiega. Mõne wiimase nädala jooksul on 10 miljoni noorimehi püffi alla katjutud, et ühes teiega ülesilbide õige asja eest mõibelda. Efmene õja, 500.000 inimest on juba lipu all. Kui ma Amerikast mõni nädal tagasi lahtufin, oli 40.000 õpwiiseri katjutud neid õpetama. Enne kui ma teile jõifin, mulle õeldi, et kongress on peale 40 miljardi raha lubanud selle sõja pida-

*) Selle koha peal ütles ija Aleksandrow, et Krein peab parema õigeusu kiriku koori Amerikas ülewalt, mil-
1. Es ta iga aastal 60.000 r. kulutab.

mise jaoks. Kui ma väljas sõitmas olin, esimene osa sõjalaevastikutest sõitis juba ära Prantsusemaale. Meie laevastik olid nüüd juba Europa metes. Kõik Ameerika rahvad toetavad ühel meelel Ameerika valitsust. Kõik kogudused on ühendatud ja võtavad osa. Rende palmed kaandavad meid. Teie ei ole üksi: teie liitlastel seistavad teie taga.

Mu sõbrad! Kui teie oma kodu ja küladesse tagasi lähete, ütlege igal pool, et Ameerika teiega on. Ütlege kõigele oma rahvale, et nagu ütsford Wenemaa meie riigi elu raskel tunnil ära peastis, nii ka meie nüüd tuleme sel Jumalast ettenähtud tunnil, teile appi, misga aga võime.

Mu sõbrad! Ärge kaotage seda pilku, mis täis hinge elu on! Seisite kindlasti omas lootuses. Tulete meelde, mis juba tehtud on, kui suure töö teie olete 3 sõja-aasta lootsul juba ära teinud. Kõiki neid ohvriid tähele pannes, mis toobud ja olewiku armeele võttes, katsumust ennast ja praegust aega kasulikult tarvitada, et juba lõppu tabada, mis meile waja on.

Kõik see on meie Isjandast, taewalikust Sptajast ära ja palju ka meist enestest, suurest digenulijest kogudusest. Nii kui tatarlaste ja muude rahwaste pealetungimise ajal kogudus teid peastis, nii ka nüüd ta peab Wenemaal ühendama ja peastma. Meie oleme kõik kristlased ja meie kohus on Isjanda peale lootma. Kristlane ei pea furwa waatega ja lahtleja olema, ei tohi pead kaotada. Kõige raskemal ajal peame meie lootma, et meile peastmine tuleb.

Lubage tänada teid teie kannatuste ja heajädamuse eest, misga mind kuulastite.

Ameerika külalise kõne sai mitmel korral käteplakjutamistega katkestatud.

Praegune sõda teos ja ulus. 2

II. Saksa keiser — Kõigewägewama tõõriist.

Keiser Wilhelm II avaldas oma „Wihtimises“, mis kuulirijas „Grenzbotenis“ on 1915. a. ära trükitud, et ta kindlasti usub, nagn oleks ta Jumala tõõriist, selle läbi Jumal tahab maailmale Oma tahtmist kuulutada.

Oma üleskutjes poolakatele kuulutab ta, et ta on Jumala Oma tahtmise täitja. Doeme kõik ta käsitirjad läbi, siis näeme, et ta igas asjas Jumala nimel väljas on.

Wiististe ei julgeks ehitamataks tunnistatud Rooma pühajä (paawst) nõnda julgeste kuulutada, nagu jeda Saksa keiser teeb:

„Jumala Waim tuli minu peale... Jumal, kes minu läbi kõneleb, käsib teid Tema püha tahtmist

täita...“ Poola rahwa usutunde waigistuseks lastis Wilhelm neile Jumala Oma kujusid trükitada ja asetada Jumala Oma, kui Wälistjeja tõrwale ka oma pildi...

Ameerika ajalehtedes awaldas Saksa keiserinna südamelõõber, krahwinna Eppinghoven oma päewa-raamatu. Üheksa aasta joosul, mis ta Saksa keisri kotsas oli wiibinud, oli ta keisri ieloonu heaste tundma õppinud. Krahwinna Eppinghoveni tõenduse järele ei ole Wilhelmil ieenese armastusel ja ieenese siise uskumisel ühtegi piiri. Mitmes asjas paistab väljas, nagu wõisteks ta Jumalaga Enefega. Näituseks, ühe sõjawäe kiriku pühitrusel jagas ta soldatitele pühakirja raamatuid niijuguse pealkirjaga:

„Mina käin teie eel ja olen teie Jumal ja teie olete minu rahwas.“

1897. a. augustikuus pidas keiser Koblentis juttu, kus ta enese awalikult Jumala riigi aujarjele kandidabiks seadis.

Portugalia kirjamees Kuadros andis juba 1891. a. keisri Wilhelmile üle kirjeluse, mis nüüd ofse prohmetliku kuulutusena kõlab. Ta kirjutab:

„Ei ole tahtlust, et keiser Wilhelm II mitte ainult Europale, waid ka Sakamaale tahjulik on. Hädaoht suureneb veel sellest, et keiser kindlasti usub, nagu oleks tema ja Jumala wahel leping. Ta arwab, et tema kätte on maailma saatust niijama usutud, nagu Siinai mäel Moosje kätte Gebrea rahwas anti.

Keiser Wilhelm II usub, et ta on teine Moosjes. Ennast Jumala jaaditust pidades, mängib ta Austria teisriga ja Italia kuningaga, kuidas ije heaks arwab. Ta ei häbene Jumalat oma wanaks sõbraks nimetada. Tal on tõsi taga, et taewas ta tugi on ja ta usub oma ehitamist.

Tema palawa aju sees seisab kindel plaan, et Sakamaa peab maailma üle walitsema, nagu omal ajal Room ja ta on walmis terve ilma ja teaduse wastu waenu tõstma, kui ta jeda suureks tõõks peab. Kes tal tee peal ees seisab, selle ta oma waenlasteks peab ja on walmis kõige meeletumate tegude peale, et aga waenlast nõrgendada.

Ingliismaad ta wihtab ja tuleb aeg, et see ta elusist ongi — Ingliije: ja Sakamaa wahel sõda alustada.

Ennetuseks on Wilhelmil Sakamaal mõju ja wäge. Ta ofustab üksi kõik asjad ära, sest ta on kindel, et ta kõik teab, tema joowid kõikidele lunastust toowad. Ta ei taha ega wõta kellegi nõu kuulda; nõnda wiib ta oma rahwaist jellel kardetawal teel edasi, mille peale ta on astunud.

Ninult siis, kui hukatus käes on, wõib ta ehitamiste pimedusest ärgata. See on aga liig hilja, sest Saksa rahwas on sõjas merijeks peketud, kui ta oma omawolijale Jumala jaaditu wastu pahandama hakkab.“

Riisuguse iseenese jumaldamise on ka Saksa rahwas omaks wõtnud. Saksamaal kuulutatasse tõdesajana:

„Jumala tahtmine Saksa hugu üle on juba ühesjandamal aastajal awalikute saanud, kui Armin Teutborgi metsas wõitis.. Saksamaa ei ole mitte ühesne Jumala ärawalitsetud maa, waid ainus ärawalitsetud maa; kõik teised rahwad on ta ära põlunud.“

Kuigi Jumalat kaitseks arwatakse, ei peeta ka allikilgels kuradiga lepinguid teha. Wähemalt Saksa mõttearst M. Harden kirjutab oma ajalehes „Zukunftis“ viise pööraselt:

„Meie, faksalased, seda sõda alates teadime waga häste, kui suure wastutuse meie oma peale wõtsime. Sõda oli meie waja. Meil oli tahtmine sõdida. Saksa kurat nõdrigu ise nende kurgu finni, kellel mõte tuleb salgama hakata. Meil on waja uusi maid, muidu ei saa meie edeneda. Meil on suur tõdustus tääl. Meie oleme juba sajakordset taju saanud, sest meie äratame teiste juures hirmu.“

Ka Saksa kantsler Betman-Hollweg ütles ühes oma kõnes: „Saksamaa on walmis, kui waja, kas wõi kuradi enefega ühendusesse astuma.“

Saksalaste teod tõendawad, et neil kuradiga tõeste leping tehtud on. Sest ükski haritud rahwas ei luba omale seda teha, mis faksalased sõja nimel teewad.

Sõja algul ütles keiser Wilhelm oma noorepõlme sõbrale, grahw Wffel von Schweringile: „Oma tegudega peame meie wastaslehe kogu alguses ära hirmutama, et nad wastuhakkamise asjatsaks peawad. Remad ei pea meie poolt taastundumust nägema.“

Kui sõber keisrile rääkisimeele puudust ette heitis, wastas keiser pilgates:

„Muul ajal ja muul kohal wõime ka rääkimeelest iluaste loobida. Meie sõdime Wenemaaga ja peame näitama, et meil mõtteski ei ole wenelestega mängida.“

„Ma olin senikaua rahuarmastaja, kuni meie weel walmis ei olnud. Hoolega laalusin ja arwasin ma kõik juhtumised ära, mis kaotusele kaasa aitawad; ma lükkasin plaanide teostule ifta ebas, mida meie Saksamaa wägewuse tõstmiseks handusime. Riikid on dige aeg tulnud ja ma heitsin näokatte kõrwale.“

Tund on ligi, kus maailma kuningad peawad tumistama, et Saksamaa kõige wägewam on ja tema keiser kõige juurem walliteja. Wahe aja pärast nimetab maailm mind hullumeeliseks, et ma Europa wälja kutsun. Meil on aruldasõja jõuga purustamise abinõud tagavaraks, mille waral meie waenlaste wäed ja ta kindlused maa pealt ära pühime.“

Von Schwering kirjutas kõik keisri jutud oma päewaraamatusele ülesse. Ja kui Wilhelm oma ähwarbuse teoks hakkas tegema, ei juutnud grahw wastu pidada: ta lõpetas oma elu enefetapmise teel.

Ta jättis keisrile kirja, milles ta Jumala teeli palub:

„Ma olen sulle kõik öelnud. Annaks Jumal, et mu surm sulle meelemärkuse pähe toob... Anna märku, et mu surm asjata ei ole.“

Aga Wilhelm ei taktista ükski jõud. Saksa rahwas on walmis ta järel tulest ja weest läbi minema. Keiser ise ütles oma teisele sõbrale, Mats Ballinit:

„Ma wõisin Jumala armu wastu ja miniatfin oma tõotust. Mina jätan oma rahwale dige pühita usu tugewama jõu ja paremate sõjariistade fise. Rahwal jatkub jõudu kaieaga wälja kannatada, pärast tuleb talle õnne aeg ja rahulit allahetmine. Ma jätan oma rahwale teadmise, et inimee peab iseenese ja oma jumaliku kisse fise uskuma, et waja on kõiki, kes weel alla ei ole heidetud, alla heita...“

(Järgneb).

Saksamaa kristlus.

Südame ärewusega kuulab jälle kord inimejesugu, mis Saksamaa juhid waga Norramaaga ette wõtta tahtnud. Siis weel, kui eimejeld healed Rumienias lohtsid, et tarwis on Saksamaa wastu liitriikidega wälja astuda, sest et hiija ehl wara Saksamaa Rumieniasse fise tungib, siis weel alles kaotis Saksa wallitus oma saatonnale Rumienta pealinnalõhtepommid, katku, defitriiti, kolera ja ränge piiselnkad, et neid seal wälja laotada ja loomi ning inimeji hufata.

Sellest jaadi aegaste teada, jaadi surmaw materjal kõik kätte ja häwitati ära. See oli mulku, kui Rumienta nõn pidas, mis ette tuleb wõtta.

Riikid fündis niijamafugune lugu Norras. Sealse Saksamaa saatonna kaitfjal Nantenfels wõeti finni, sest ta oli Norra pealinnal Christianiasse sedafama lõhse- ja surmakraami Saksa wälise ministeriumi käful fise toonud ja Saksa saatonda maha panna fawatfjenu.

Need lood panewad tõhijelt mõtlema. Tuletame meelde kõiki neid abinõusid, mis Saksamaa praeguses sõjas oma waenlaste wastu tarwitab, ja kütime: kas on sel rahwal mingit usku elawa Jumala fise ja mingit kõlbliht headust, mis keelaks neil hirmsat kurja tegemast? Tõdepoolst, meie juba ega teist ei leia. Kelle ees oli omal ajal wäike Rumienta ja praegu wäiksem rahwa arwu poolst Norrama? Mis on Saksa keisril temaga tegemist? Neude küsimiste peale wõiwad, muudugi, politifamehed wastata. Meie aga waatame asja peale teiselt küljelt, tema uulifelt ja morafitijelt ehl kõlbliht käljelt. Mis me kuuleme jellest kõhast Saksamaa jutustajaid (fritufetajaid) endid ütlewad? Berliini ülikooli profefjor Reinhold Seeberg kuulutas hiljuti, nagu aja-

lehed teatavad: „Kristus ühtes: armastage oma waenlasi. Ja meie, kaksiklased, oleme Jeesuse kätse truu. Kuid meie armastus avaldab ennast jelles, et me neid tapame, neile walu teeme, neid piiname, tungime nende maadesse, majadesse. Salfamaa armastab isia rahwaid ning sellepärast ennaste kätse ta just piistab neid.“

Jf. Seeberg (doktor theol.) pole aimus niisugune, kes oma kuulajaid sõberduste rõõw-jumalalartlikkude kõnedege õpetawad.

Hamburgi pastor Ebert õpetab kirikutunustlasi: „Jumal andis meie kätte kõik abinõud jelles, et waenlast ära häwitada ja kui me neid ei tarwita, tõmbame eneste peale Jumala wiha. Meil on weel alused paadid, et Ingliseaand lähitse ajaga maha murda, aga meie ei rutta nende tarwitamisega. Meil on tseppeliini (iisjuguised õhulaewad) küllalt, et seda ennast täis olewat rahwast taktats teha, aga meie—ei tea, mis põhjuse— halastame nende peale. Jumal on annud meile parema juhi maailmas, seda weneclaste „kõnets“ kutsutakse, aga meie wiivitame ja ei anna neile uusi lõdtsid. Selle wõltsi kannatliku meele mõistab Kristuse kätt hukka, sest ta on Isjanda wastane tegu ja Jumala wastu sõnakutsumatus.“

Keisri Wilhelmi pihtija Triander pidas Antwerpenis (Belgias) Salfja sõdatitele niisuguse kõne: „Ma kõnelen teile keisri Wilhelmi nimel, kes ei ole mitte üksnes sõja ülemvalitseja, waid ka meie rahwusliku ewangeliumi kogubuse ülempreester.. Militariim (i. o. sõjameeste wõimlus), mida meie wastaste poolt nii tangeste hukka mõistetakse, ongi otsekohe kehastatud kriisus, päris Kristuse järelaimamine.“

Kas wõib weel inetumalt Kristuse õpetust wõltsida? Kas wõib keegi weel suurema häbematusjega ewangeliumi tõdtsidused ümberlõkata? Seda wõiwad üksnes kaksiklased teha.

Selge, et wihtamine ja kättemaksimise himu on kõide Salfja rahwatõide filmad kinni kinnud ja selge ka, et metilis ja kätse looma jarnadus ajutiselt warjand olid. Kuid tulid need omadused awalitsuse, kui jōda algas. Ja iegi jōda on nende omaduste sünnis. Naastajad otja rahwa sai kaswattad kulla mõdtsuse usus, ilma et jōdame kaswattamisesse oleks midagi mõjunud. Pole siis ime, et kõik Salfja rahwus ülewalt kuni alla ja alt kuni ülesse on armutu, halastamata, wihtane ja wihtaja, tade ja kaetseja, kuri ja kawal, uikmata ja lõlwatu, ühejd-naga metijf.

Oudowamaa digenjusliste eestlaste usjelu ülewaade sitaajumistest kuni praeguse ajani.

Eitarändand eestlastest on digenjusliti tuhade ümber, kuna lutheriusliti üle 80 tuhande arvotakse. Kui

wāga kergeste oleks wõinud see nāpūtāis digenjusliti aastat 30—50 tagasi waimlise juhi ja Wene keele oskāmiste puudusel omast usust taganeda ja wderauslitiestega ühtes sulada, lei igas ajanduses oma tõstet oli ja kes tema juhatusel wāhegi waimuwalgust sai.

Kuid ei, need mõned eestlased digenjuslites, kes laialipillatud wderauslitiest kestel elasid ja praegugi weel elawad, on enamaste kõik oma usule kindlast jäänud kõigi kiusamiste ja teotamiste peale waatamata, mis neile kohaliste suguwendade poolt ojaks said. Leibus ka sel ajal sitaajunud digenjuslites seas mehi, kes oma usust kaitsekindlalt olid ja ka nõrgemaidki juhataisid. Tähtsamad nendest olid kaks meest: praeguse Sajanje Eesti kirikuwancama isa Anton Keks, kes juba mitu aastat mullapõues puhkaj, ja Peeter Tulp üle 80 aastane raiu, kes weel praegu elab.

Gimene on sellegõige digenjusliste eestlaste elu-olu üle märkused kirjutanud, mis siia lõtkuwõetult pūāan tähendada.

Nende meeste töö kogubuse ajutamise, koolimaja ja kirikuehitamise juures on hindamata, mispärast neile Sajanje kogubuserahwa kestel tõstis lugupidamist on ojaks jäänud.

Ufueus on Oudowamaa eestlastel kaks ajajärku olnud, 1860—1886. a., kus nad ilma waimlise ja usulise juhita pidid olema ja 1887. a. kuni praeguse ajani, kus Eesti preestrid rahwast juhatamas on.

Warem hiarändand eestlased ei mõistnud enamjagu jōnagi Wene keelt, mispärast ka eestlastel wõimalik ei olnud kirikuteenistusest aru jaada. Kuid omegi ei lubanud paljude jūdametumistis kaua armulaual kāmata olla. Kohalised preestrid aga Eesiti keelt ei mõistnud. Seesugustel lurdadel toimetati pihtimisi ümberpanejā läbi, nimelt, umbkeelne eestlane pidid omale Wene keelt mõistja suguwenna paluma, kes preestri küsimised ja pihtiloleja wastused ümber tõlksid.

Wõnes kohas aga, kus keelemeeft jaada polnud, wõrdid kohalised preestrid eestlasi ainult ristimijetāhe ette-naitamitega armulaualle.

Kirikuteenistuse keel ja iegi kōmbed jād ja neile hoopis wõdraks, kuid elaw usf ja lootus Jumala peale ning agaramate, ijeeranis ülemaltāhe. iistue seletused, et nad teenistuse ajal omas emakeeles kõitkikuljat Isjandat palustid, ei jātud oma mõju awaldamata. Isjalein kās eestlasi juurtel pūhadel kiritus. Isjearanis raste oli digenjuslitiel oma lutherlaste suguwendade kestel elades.

Kui digenjusline paastus, siis oli lutherlastel itka midagi terawat ütelda, pani digenjusline omale rinna-risti kaela, siis nimetajid luther ajed teda folgakandjaks, tegi ta ristitāhe ette, siis kāsiti: mis ta wehkeis. Kui eestlane digenjusline oma ujufombeid kāsitis, siis jōimati teda „wa“ weneclastes“ ja „pool-wililates“ jne. Oli mehi, kes, tõlti neid pihtamisi aratamataades, ka oma usku kaitseisid, kuid palju leibus ta iistind, kes selle mõjul omast usust taganesid ja oma lapsed lastid lutheri usku ristida.

Kui aga mõni noormees digeufulistel netus omale naistele tähtis wõtta, siis ei olnud noormehe sugulaste laimamisel otja ega lõppu enne, kui abieluise astumine kätti jäi ehk netu digeufulist taganes.

Veel suuremald takistus aga mõistisid lutherlaste juhid, iheksanäis õpetajad, seccjugustel kordade teha, mis pärast sega-abieli paarid dige haruldased nähtused sel ajal siin olid.

Hirmuga waataid tõsised digeufulistel kõiki seda pealt, sest kõik oli käimas, et digetuistu eestlaste kehtet ära kaotada.

Peafetred digeufulistel ei olnud, sest püüdnud waimulit juht, kes neid tõetundmifele oleks juhatanud ja hädas trööstinud. Kui aga häda kõige suurem, siis on enamaste ka abi kõige lähem.

1887. a. algab Dudowamann digeufulistel eestlastel ufuasjus uus ajajärk, mis tuii tänapäewani itta enam ja enam on tuisunud. Tägendatud aastal läksid A. Keks ja P. Tulp Narwa Enamenskaja kiriku preestriks isa Peeter Preobrajshenski oma häda kaebama, kes digeufu seicufurea üle siin sügawalt kaasa tundis.

Pr. Preobrajshenski saatis kuulutused wälja, et Dudowa linna peafirikus Gesti keeles jumalateenistust peetakse ja waimulikkusi toimetusi digeufulistele eestlastele talitatakse.

Aramääratud pühapäewaks kogusid Dudowa peatirikuise palju eestlasi, kelle sealt aluut tulin meest — A. Keks, P. Tulp ja A. Noospõld — digeufulistel olid. Et lutherlastel sel ajal oma õpetajaga, kes nende kätti suurt mahu nõudis, pahasel olid, siis arwasiwad nad, et preester neid armulaule wõtab, miosa ta muidugi ei teinud, waid ära seletas, et selle tarwis on ennast salwida lasta.

Kiipalju oli sel ajal lutherlastel ufuasjus arusaamist. Siis palusid tähendatud isikud, et arwääret isa Preobrajshenski algatud tööd edasi jätkata ja nimelt Shepitja kirikuise teenistust pidama ilmutas, kus rohkem digeufusili on olemas, mida pr. P. ka lubas, kuid nõudis, et nad wäheemalt umbkaudu digeufulistele eestlastele arwu üle teateid korjaks.

Aramääratud ajaks wiis A. Keks teatelehed, kui palju kuusigi digeufusili eestlasi elab, isa P. kätte. Nendest kirjades aga selgus, et kõige rohkem digeufusili eestlasi Sojanje kiriku läheduses elab. Ülestkirjutati digeufusili eestlasi umbes 300 hinge.

1887. a. augusti lõpul sõitis pr. Preobrajshenski Sojanje Wene kirikuise jumalateenistust pidama ja käis sel korral ka peredes waimulikkusi talitusi täitmas. Rahwast oli kirikus dige palju ja paljud digeufulistel käisid armulaual.

Seadmeelt tundis preester, kuid veel rõõmsam oli rahwas, et oma emakeeles jumalateenistust siin kuulda.

Nüüd lubas preester iga aasta 3—4 korda siia jumalateenistust pidamas käia, mida ta ka tegi. Juba 1888. a. määrati Sojanje Wene kiriku juurde kohalise mõisniku A. J. Maksimowi ja pr. Preobrajshenski hoo-

litsemisel Gesti keelt mõistja diakon Theodor Kulbaare, kes peale wenekeelse jumalateenistuse ka eestlastele palwe- tundid pidas.

1893. a. määrati ta Sojanje Wene koguduse juurde teiseks preestriks ja jäi eestlaste ujuustele tarwiduste täitjaks.

1904. a. aga, kui Sojanje Wene kogudus kahels lahutati, sai Gesti kogudus iheicawaks ja anti tale wana Sojanje puust kirik tarwitada.

Preestri Th. Kulbaare tähtsamaks teenuseks tuleb pidada Gesti tooli ajutamist ja koolimaja ehitamist.

Peale pr. Kulbaare ajus siia 1906. a. praegune pr. Joh. Tammann, kelle wäijumata hooel koolimajasse oma kirik sai siisse seatud.

Kõhriteks on olnud siin mitmed, nende sealt kõige pikemat aega oli siin Aug. Virgat, kes praegu Gathina Gesti koguduse peal teenib.

Kohaliste digeufulistele eestlaste elu-olu üle ilmus 1916. a. „Ulf ja Elus“ juba kirjeldus.

J. P.

Politika ringwaatus.

Ärewaid päewi elab praegu pealinn üle. Iga wabadust armastaja kodaniku jada tunneb ärawäärimata juurt kurtust nende korratuise pärast, mida enamaste äsjituste tagajärjel 3—4 juulil tööstiste ja joldatite hulga toime panid ja mille ohwiriks mitukümmeend jurma ja peale 400 inimeje haawata said.

Enamajad nägid, et sõjawägi hakkab ennast nende kikutuse mõjust wabastama ja et oma seicufureda wähegi parandada, õjustasid nad sõjariistus wäljaastumiseja ajutist walitust kikutada.

Teades, et suurem jagu töölisi ja joldatiti nende poole ei hoia, ja neil walituse-ohje oma kätte wõtta ei lähe korda, nõudsid nad, et walituse wõim tööl. ja jold. jaad. nõukogu kätte läheks.

Nad nõudsi, et seccama tööl. ja jold. jaad. nõukogu riigijuhitumise oma kätte peab wõtma. kes sõjariistus wäljaastumise hulla mõistis ja kelle kaskusid nad ije ei täitnud.

3. juuli päewa ajal oli kõik rahulik ja alles õhtu hakkasid mõned sõjariistus wäeojad ja tööstiste rongid Wensk poole liikuma.

Kella kümne ajal jäi tranwai liikumine seisma. Automobilit kuulipildujatega ja sõjariistus joldatite ning tööstistega kikutasid mõdda linna ümber. Grainimeste ja ka walituseajutuste automobilit wõeti wägijawaldet kätti ära ja panti sõjariistus tööstised ja joldatite peale.

Palju oli juhtumisi, kus wägisi jummit meeleawaldustega oja wõtma ja Wensk peale kaasa minema. Wasturääkida oli kardetaw, sest suurem jagu ei püüdnud õnabega asja jeltitada, waid ruihtatega a.

Mitmel pool, isehranis Newskis ja Gostinnõi Dworisk, pandi rüüstamisi toime.

Wahete-wahel oli lastmist kuulda, mille läbi mõned furma ja haawata said.

4. juulil suurem osa wabrikuid ei töötanud, üks jagu enamlaste üleskõutuse tagajärjel, teine — kortes, et neid wägivaldaga sunnitasid tööd seisma jätma. Oma refolutsionides midistigi wiimajed selle enamlaste wäljaastumise hukka.

4. juulil tulid, enamlaste kuse peale, pealinna ka mõned pealinnaft eemal olevad sõjawäesjad. Ka Kroomlinnaft kutsufid enamlastes sõjawäge appi, seletades, et pealinnas olla kontr-revolution.

Suurem jagu pealinnas olevat sõjawäge ei astunud aga mitte wälja ja lubasid seda ainult siis teha, kui tööl. ja sold. jaad. nõukogu selleks käsu annab.

Sel päewal oli mitmel pool püssifidest kui ka kuulipildujatest lastmist kuulda. Wastmine algas harilikult mõne prawokatorlise pangu tagajärjel. Töölistes ja soldatid, arvates, et maja: lasti, hakkasid sihti lastma, mille ohwrits paljud oma seltsimehed langesid.

Kõige rohkem sai kannatada Eiteindi prospekt — paljudes majades on klaasid wälja löödud, ukseid ära lõhutud; läbitõmistel mõned korterid paljaks rüüstatud.

Mjutine walitus, tööliste ja soldatite saadikute nõukogu nõusolemisel, otjusas tingimata forra jalale teada ja walitajatel olevatelt töölistelt ja soldatitelt sõjariistad käeji ära wõtta.

Kutjuti wälja walitusje poolehoidjad sõjawäed ja kajakad.

Eiteindi pr. kajakate ümmisjel lastis kergi püssifid. Töölijed aga arwajid, et kajakad lasewad ja hakkasid neid kahetl p.olt lastma.

Et aga kajakatel lüsa ei olnud lasta, hakkasid nad pögenema. Töölijed lastsid neile tagant järele, mille läbi 4 kajakat ja 29 hobust jai furma ja 26 kajakat haawata. Ka mujal jai mitu kajakat furma ja haawata. Üleilõlje aga selle päewa ja õõ jüüta ohwritte arw ulatab kuni neljajajani.

Minister Tjehnow, kes rahwahulka rahustama tuli, jai Kroomlinna madruste käest petja, mille juures ta riided puruks rebiti. Mitmed tööl. ja sold. saadikute nõukogu liikmed, kes rahustada püüdsid, on ka läbi pekseud ning kinni pandud, kuid päraft lahti lastud.

Enamlastes tahtsid 3. juuli õhtul wafialis Kerenstii kinni wõtta, kes sõjawäljale jõitis. Kuid nad jäid hiljaks — Kerenstii jõitis tund aega enne ära, kui enamlastes wafalisse jõudsid.

Enamlaste plaanis oli kõik ministrid wangi wõtta, kõik riigiasutused ja riigi: kuni ka erapangad wägivaldselt oma kätte wõtta, ja sellega jundida suuremat walitusje poolehoidjat sõjawäge oma poole üle tulema.

Algujes wõtsid nad ka mõned walitusje asutusjed oma kätte. Kuid päraft olid nad sunnitud neid käest ära andma. Seega läks neil see plaan nurja.

4. juuli õhtul hakkasid walitusje sõjawäed walitajatel

liikuvaid kuulipildujatega ja teisi automobillsid ning nende peal sõjariistus olewaid isikuid kinni wõtma. Oli ka wabustajamisi taseid, kuid suurem jagu andis tergesti ennaft alla.

5. juulil hakkas ärew meeleolu langema. Wastmist ei tulnud enam ette. Sõjariistade ja automobillside käest äravõtmised kestsid edasi.

Soldatid wõtsid mõned enamlaste juhid kinni. Kui aga ülemus neid wabaks tahtis lasta, ei tahtnud soldatid sellega lubagi leppida.

Mjutise walitusje käful aeti enamlastes Kõfensklaja lofsist sõjawäega wälja.

6. juulil said mõned sõjawäe esjad käsu Peetri-Pauli kindluse enamlaste käest ära wõtta. Enamlastes on kindluse wallidele kuulipildujad üles seadnud. Nende hulgas on ka Kroomlinna madrusted.

Ümbrus kindluse piirfomas näeb just kui sõjalaager wälja — kindlust piiramas on mitutümmend tuhat soldatid ühes juurtüttidega, muu seas ka sõjawäljalt siia jõudnud wäesjad.

Väbirüüstamistel lubasid enamlastes kindlusest lahkuda, kui neile sõjariistad kätte jätatakse, kuid sellega ei olnud nõus.

Üks jagu kindluses olejatest lubas lõpuks ennaft alla anda, kuid teine ei taha seda teha.

Kindluse lähedale ei lasta ühtegi erainimest, sest et walitusje wägede ja kindluses olejate wahel lastmise algamist oodatakse.

Nahwa wälja enamlaste wästu on nii suur, et nad „Prawda“ toimetuse ja trükikoja on ära rüüstanud ja ladud kottu wisanud.

6. juulil peale lõunat on tramwaid täima harkunud. Ka suurem jagu poobilid ja ärtid on lahti. Paljud wabrikud streigirivad aga edasi. Kuid arwatase, et ka need lähemal ajal töölle ajuwad.

Nõutuminister Perewerjow tahtis dokumentid awalbada, millest selguwat, et Wenin olla Saksamaa poolt ära ostetud ning saawat Saksja walitusje käest raha. Ka tahtnud ta Weninit lasta kinni wõtta.

Kuid tööl. ja sold. saadikute nõukogu ei olnud sellega nõus ja armas, et nende dokumentide awaldamine enneaegeus olewat.

Selle peale palus kohtuminister ennaft ametist wabastada.

Tööl. ja sold. jaad. nõukogu walis isääralise komisjoni, kes jeda Wenini isamaa aramüümise asja uurima hakkas ning palus senini, kui asi kindlaks pole tehtud, Wenini jüüdistamistest ja tema wästu wäljaastumistest ennaft tagasi hoida.

Wenin ise ja ka mõned tema abimehed on aga nagu maa alla kadunud...

Nii kiurwalt lõppes nende wägimeeste sõjakäsi ajutise walitusje ja ta demokrata wästu.

Wene wäe pealetungimine ei ole Saksja sijemise politika peale mõju awalbamata jätanud.

Mii oli Saksa riigitantler Veimann-Hollweg sunnitud ametist ära astuma. Riigi kirjaloometaja abi Wihelms nimetati riigitantleriks.

Peale selle oli siseministri juures riigipäewa erakondade juhtide ja feldmarfhal Hindenburgi ning kindral Lübbendorfi wahel läbirääkimine.

Läbirääkimistest wõtsid osa uus riigitantler, keiskohja, wabameelsete ja sotsialdemokraatide esitajad.

Rahuprogramm, mis riigipäewa enamuse poolt wastu wõetud, on sotsialdemokraatide järgmine: Saksamaa ei aja maa-ahnistamise poliitikat taga. Ta on pidanud sõjariistuse oma iseseiswuse, wabaduse ja piiride puutumatus eest wälja astuma. Riigipäew püüab raha, mis wõetakse sotsialistlikele kottileppimise peal põhjenuks ja mis taanase raha rahwaste wahel kindlustaks. Sarnasel rahul pole midagi ühist maadewõtmisega, poliitika, majanduslike ehk rahaasjanduse wägivallassa teiste rahwaste kallal. Riigipäew on igalju justse plaanide wastu, mis riiksid majanduslikest eraldada soowivad ja mis waenlast rahwaste keskele küllawad. Mered peawad wabad olema. Ainult majandusline raha wõib rahwaste sõbralisele ühiselule pinda walmistada. Riigipäew saab rahwuswahelise diguslike organiseringiisele kaasa töötama.

Edasi räägitakse programmis, et kui waenuliste riikide walitsused jarnast raha wastu ei wõta, peab Saksa rahwas jöda edasi pidama.

Keiser Wilhelm kinnitas restrikti, mille järel Preisimaal üleküllane, ühetasoline walimise digus maksima pannaakse.

„Berliner Tageblatt“ tähendab restrikti arwustades: Ühesanne on ainult pooleni tähendatud. Pea reform — parlamentarismi sissejeadmine — ei ole veel tähendatud, ei ole kroonu nõukogus arutamise alla tulnudki.

Walimise diguste demokratiseringine on enam surute kui elawate poolt läbi wiidud. Riik küsimus sejab jelles, kuidas tegelikult neid häid tahtmisi näitma hakatakse.

„Vorwärts“ leiab, et walimise diguse reform on otsustaw samm Preisi ühiselkonnast ja poliitilist lörda demokratiseringida. Kuud ühes jellega peab ka parlamentarism sisse seatama.

Marxistaja „Deutsche Tageszeitung“ kardab wana kuulja Preisimaa pärast, selle langemine Saksa wõimu nõrkemist tähendab.

Ingliise alamkojas wastas wälisministri abi küsimise peale, kas Ingliise walitus on ndus Wene soowide lepingute läbiwaatamise küsimuses wastu minema, et Ingliise walitus on juba Wenemaal oma ndusolemist sõja eesmärgete läbi waadata awaldanud.

Praegu peab ta teiste liitriikide walitustega ndu selle üle, mis moodi see läbiwaatamine peats teostatama.

Stooholmi konverentsil pidasid Wene saadikud Saksa sotsialdemokratia, Saksa iseseiswa sotsialdemokratia ja

Austria ning Ungari sotsialdemokratia erakonnaga ndu. Mendel ndupidamistest selgus, et Saksa iseseiswa sotsialdemokratia erakond Wene platföormi heaks kiidab ja walimis on üleüldisest konverentsist aja wõtma.

Ungari sotsialistide asemist teatas, et ka nemad Wene seisukohta ja kutse wastu wõtavad.

Austria sotsialdemokratia esitaja teatas, et tema arwamist mööda konverents tingimata tarwiline on ja et seal kõigi rahwaste rahupüüded awaldunud. Edasi teatab ta, et tema erakond on walimis konverentsi üleüldiseid otusju wastu wõtma.

Saksa sotsialdemokraatide enamusega ndu pidades wõeti needjarnad küsimused üles. Wene esitaja Müller teatas, et tema ei saa veel mingisugust kindlat wastust anda, kas wõtab tema erakond tööl ja solb. Jaab. ndusliku seisukoha wastu ja kas lubab ta konverentsi otusju täita.

Wiimaste teadete järele on juurem aja Wene saadikud Stooholmisti Londonisse jöitunud ja sealt mötlewad Pariisi ning wiimats, kui wõimalist, Rooma jöita.

Hiina wabariigi sõjawäed on Hiina pealinnu Pekingi ära wõtnud.

S o d a.

Wõdmustawad teated tulewad sõjawäljast — Wene wäed on Galiitji ära wõtnud, mida kõige Galiitia wõtmeks peetakse.

Wida minewa aasta juurte kaotustega kätte ei jaanud, wõeti nüüd hea mandwori läbi dige wäikeste kaotustega ära.

Jästi kindlustatud Galiitji langemisega wõib meie wägi edasi Ewroowi ja Karpatide poole tungida.

Alagu ametlikust teadaandest näha, tungib meie wägi kahes grupes, mille juures parem tihw Ewroowi ja pahem Karpatide poole edasi liigub.

18—30. juunil on meie wägi 834 ohwistleri ja 35.809 soldatit wangi wõtnud, 9 raskei ja kergei juurtükki, 28 kaewikute juurtükki, 403 kuulipildujat, 44 minivistajat, 45 pommivistajat, 3 tulewistajat, 2 aeroplaani ja suur hulk sõjamoona.

Alagu Berliinist teatatakse, olla Saksa wägede ülemjuhatus otustanud Petrogradi peale pealetungimist alata, et sellega oma wärsed liitlasi, austriilasi, aidata.

Prantseuse ajakirjanik Herwe kirjutab „Viktoria“, et liitlastel tingimata tarwis on pealetungida, kui Wene pealetungimise lördaminekut tahetakse. Edasi tähendab Herwe, et Ingliise wäerimal peaugu täielik waitus walitseb, niijama on lugu ka Prantseuse ja Italia wäerinnal. Ka Makedonia wäerinnal on waitus.

Kaugemalt riigist.

Petrogradi. Ministrid-ladetid on ajutisest walitusest lahkunud.

Pealinna ajakirjanikkudele andis peaminister Smow walitjuse kriisi kohta järgnisti teada:

Ajutise walitjuse kriis, mis Ukraina pärast lahti peasis, tuli natuke ootamata. Mõned ministrid arvafid, et Ukraina kääjumise arutamise juures sekkudusi ja isegi kottupõrkamisi ette wõib tulla, mis aga wõga terawal kujul ei ilmu. Ukraina kääjumus oli ainult juhus kottupõrkamiseks, põhjust aga tuleb sügawamalt otsida. Eot-sialistilised ministrid lähewad oma wabade poolest kodan-liksteft wõga kangele lahtu. Oma lahtumisega panid ka- detid ajutise walitjuse kaunis täbarasse sejutorda. Wõib paista, nagu oleks terve osa kodanlasti, kelle ehitajad laht- kumid ministrid on, nüüd ajutise walitjuse wastu. Mis- sugune peab uus ajutine walitus olema, sellest ei ole tähesolewal filnapilgul meil juttugi. Tarwis on uue wa- litjuse lähema tegevuse kawa kohe kohtu seada ja alles pärast seda wõib walitjusele uusi isikuid kutsuda.

— Wõististe ja joidaitte faadikute nõutogu kutsus kahe nädala pärast pealinna ülewenemaalise tödliste ja sold. faad. nõ. koguade toimeeren. si kottu, kes otjüstama peab, misjuguine ajutine walitus meil tulewikus saab olema.

Senitana täidawad lahtunud ministrite kohuseid nende abid.

— Warustuseministri Peshchonowi juhatusel all oli nende peawade sees nõupidamine, kus otjuseks tehti kõie maal olenwat wiisatagawara ühifitute talude kaupa üle lu- geda. Ülclugemise toimepanemineft kufjutakse eritabalejed oja wõtma. Ülclugemine algab 15. sept., kuna ka abi- nud tarwitusele wõetakse, et ülclugemine korralistku wiil- jawäljajawedu ei segaks.

— Toiduainete tagawarade otjimine, mida juba mitmendat päewa hooljalt toimetatakse, ei ole jeniini ju- guki nii häid tagajärgi annud, kui oodati. Tagawarafid on leitud jarnastest kohtadest, kus keegi neid ei teadnud oodatagi. Näit. leiti kufagist Selcniina uul. korralistkult siisejeatud kottieriti juur mimaladu, kuna jinna igapäew juurde wõeti kasides, milledes, nagu öeldi, riided pidid olema.

Kwakistk on tehtud ka juured karitarwitused raud- teedel, kus reisirjarongidega wõga palju igalguft toidu- moona edasi toimetati. Klawidierijate juuresolekul tehti Nikolai raudteejaamas fastid lahti, kus, nagu peale kir- jutatud, klaas pidi olema, jelle asemel aga kõige pare- mat jorti jaiakaju leidis, mis ka kohe rehoierituid jai. Apratjini turult leiti palju nahtu ja kroomijaapaid. Ot- jiniisi jatkataste.

— Sotjamineistri juhatusel järgi ajutatakse Petro- grabi sõjawäde ringkonnas 4-rooduline nais-priitahitistkude bataaljon ja kaks ühendusekommandot.

Priitahitistid naistad, kes halwa terniise pärast tege- was wõib ei jaa olla, jaabataste mitmejugustesje jani- tarorganijafionidesje tecniina.

— Wastjhiharai ja Gupatoria kreisi elaniffa wal- dab hirm: igapäew pandakse tapuniisi ja rõwimiisi toime. Misjuguine must auto sõidab ümber ja teda ei jaa

keegi kätte. On kajatad ja sõjariistadega warustatud au- tomobilid wälja faadatud.

— Homelift teatatakse, et üks wõeosa, keda lään- e wõerinnale taheti faata, edasi ei lahtnud minna ja nõu- dis, et teda Aumenia wõerinnale faadetakse. Wõelilema noomimine ei aibanud. Wiinane wõitis rewoiweri wõlga ja ütles: „Kui mu sõnad teie peale ei mõju, siis mõjugu mu surm“, mille peale ta enda maha lastis.

Baltimaalt.

Tartu. Wabastuse päewist tänini on koosole- kute ajajärk olnud; nende hulgas on ka mitu „ülemaa- list“ ära peetud, koolitajate tulewiku selgituseks isegi kaks niisugust.

Wõistide nende wäärtuse üle teeb, muudugi, dige ot- suje tulewik. Praegu ma panem mõned ühesjufilised koos- olekid ühtjoonde ja kirjedan isikliste muljete najal.

Wdige ejite ülemaalijed digejuuliste ja lutherlaste koosolekid 25—27. mail ja 31. mail 2. juunini. Digejuulisi eestlasi ühes hingetarijastega ja kõhritega oli koos üle 300 inimeje; lutheriuulisi eestlasi ühes kogu- duje efiniffudega umbes niifama palju. Efinimejed olid ehitatud igast kodumaa nurgast, teiste seast puudufid faarte ehitajad; digejuulistel oli kogudufelimeid rohhem, enamaste lihtjad, kehtcalijed ja noorewõitu mehed, kuna hingetarijaste seas enam wanemaid nähti; lutheriuuliste- tel otje wastupidi: kogudufeteenrite kaks oli enamus, kuna kogudufelimeid wanapooljed ja filcdamad mehed ejitafid.

Digejuuliste kõne oli pealekäänu, nõndem, kuna luth- erlaste oma manitsem, isegi otinu oli. Näituseks, usu nime wõtmisel oli igale digejuulijele isegi selge, et apost- likult ja üleilmfufe ristiusu alufelt kõrwale kaldumiseft ei wõi juttugi olla; lutheriuulijed aga wiitid hulk aega seiskutaha wõtmises, kuigi otjus healeatli, oli siiski tunda, et kõnedega kottu ei jõutud. Protestantisimufe nimi on ufaasjus liiaks lõifaw, isearanis nüüdsel ajal, kus isegi anarhistid korra wastu walju healega protes- teriwad.

Digejuu ja Lutheri usu kõhrite ülemaalijed koos- olekid jätfid mulje, et efinimejed teiste kõrwal palju wa- banamates tingimistes, kuigi majanduslises puuduses, on elanud.

Kahte ühetasolist ülemaalist hariduse kongressi kõr- wuti jeades tundus, et teine oli efinimejst palju apinud. Kui efinimejst püüti „Gestit“ lipukirjaks naclutada, nae- lab aga läbi wiiliti, ei tehtud teisel Gestiti palju juttu, waid arutati haridust ja peatati pikemalt ufuõpetuse juu- res. Lutheri usu faitsjad kriipufatafid alla, et „protestant- line ewangeliumi uft on meie rahwa uft ja jellepärast fuur tasmatuiskline tegur“; jelle wastu waielid digejuu- liste poolt ja nõuti igale uftumnistulele koolis üheju- guft wabadust.

Elimate wõeti pr. K. Saari ettepanek paarikümne healeenamusega wõetu, et wabal usudpetusel alguskoolis ei tohi usutunnistuse laadi olla. Kes aga juuab niisugust usudpetust anda, seda ei küsitud.

Üks, kes koosolekul oli.

Pärnu. 20. juunil j. a. ajutiselt Pärnu maakonna digeusu kõrster-koolidpetajad oma feldi. et selle läbi ülesemaalistes Gesti digeusu kõrster-koolidpetajate liidus lihtsineda. Wluu seos puudutati ka siin tiritu teenrite wabehorda ja soowitati, et see oleks itta kristlik-wennalik. Kõrster-koolidpetajatel tuleks soowimata terawustest eemale hoida. Kui aga nähtakse, et nende waba kohanikkude diguusi meelega püütakse tallata, siis juba abindusid otsida, kas wõi ajakirjanduse abi.

x.

Uuemad tõnumid.

Petrogradist. Winiiscrib-fotialiksid otustasid Wennemaal demokraatlike wabariigi wälja kuulutada. Peaminister Wrow ei olnud nendega ndus ja astus ametist ära.

— Sõjawäljal on mõned wäesjad enamlaste üleskõhutuste tagajärjel sõjalliniit omawolitselt taganenud. Saksalased on seda oma tujukäsi tarwitanud ja pealetungimist almanud ning meie wäeliini läbi mardnud, mille tagajärjel ka teised wäed olid sunnitud taganema. Kereniski on sõjawäljale sõitnud.

— Peetri-Pauli kindluses olejad on alla annud.

— Kjutise walitjuse käsil on Wene riigis kell 1. juulist kuni 1. sept. üks tund ette liikutud.

Wastutaw toimeaja: Ülempreester **J. Wärat.**

Содержание: Преобразование прихода. Гласъ вопиющаго въ пустыни. Бесѣда о Бого-человѣкѣ Исусѣ Христѣ. Всероссийскій съѣздъ духовенства и мірянъ въ Москвѣ. Настоящая война съ точки зрѣнія вѣры и практич. жизни. Нѣмецкое христіанство. Обзоръ жизни прав. астовъ въ Гдовскомъ уѣздѣ. Политическое обзоръіе. Изъ внутр. губ. Изъ Прибалтики. Новѣйшія извѣстія. Объявленіе.

Sisutub: Koguduste uuendamine. Hääldja heal kõrbes. Kõned Jumal = inimestest Jerusalemi Kristustest. Ülewenemaaline digeusuliste waimulikkude ja koguduste wolinikkude koosolek Praegune sõda teos ja usus. Saksamaa kriisilus. Oudowamaa digeusuliste eestlaste usuelu ülewaade siiaajumist kuni praeguse ajani. Politika ringwaatus. Kaugemalt riigist. Baltimaast. Uuemad tõnumid. Kuulutus.

Sõjawägi on oma kohust täitnud ja pealetungimist almanud. Laitte ka teie oma:

Toetage 1917. a. wabaduselaenu!

Uued raamatud tulid müügile:

1. Waimulikud laulud I. anue. Hind 25 kop.
2. Waimulikud laulud II. anue. Salmimõõduse seatud digeusu kirikulaulud ühes nootidega. Hind 30 kop.
3. Wäile palweraamat koolis ja kodus. Kofku seadnud pr. K. Kofla. Hind 15 kop.
4. Wõitlusel ja wõidud. Pr. K. Kofla jutustused praegusest ajast. Hind 15 kop.
5. Pühade raamat Jõuluts. Kofku seadnud pr. K. Kofla. Hind 20 f.
6. Pühade raamat Ülestõusmise pühiks. Hind 25 f.
7. Pühade raamat Kõlupühiks. Hind 15 f.
8. Peeripäewa mälestuse leht. Teine trüff. Hind 8 f.

Suuremal arwul hinnaalandus. Saatmise kuludeks iga 10 kop. kohta 2 f. juurde liida.

Tallida: gor. Юрьевъ, Лифл. губ. Tähe mnl. 108. Pr. K. Kofla.